

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

K okolnostem ovlivňujícím identitu sociálních pracovníků

Vedoucí práce: RSDr. Ján Mišovič, CSc.

Autor práce: Jana Lhotáková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: prezenční

Ročník: 3.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou (diplomovou) práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské (diplomové) práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

20. března 2014

Podpis studenta

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce RSDr. Jánovi Mišovičovi, CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině, která mě v průběhu studia podporovala.

Obsah

Úvod.....	5
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Kdo je sociální pracovník, osoba sociálního pracovníka.....	7
1.1 Vznik profese sociálního pracovníka.....	7
1.2 Osoba sociálního pracovníka	7
1.1.1 Kompetence sociálního pracovníka	8
1.1.2 Role.....	9
2 Identita	10
2.1 Identita z hlediska psychologie.....	10
2.2 Identita	11
2.2.1 Individuální a sociální identita.....	12
2.2.2 Kolektivní identita	12
2.2.3 Profesní identita	13
2.2.4 Křesťanská identita	14
2.2.5 Typologie Libora Musila	15
3 Různé okolnosti	17
3.1 Nejasnosti oboru sociální práce, jeho identity	17
3.2 Vliv médií na vnímání sociální práce, pracovníků	18
3.3 Syndrom vyhoření a jeho dopad na identitu	21
3.4 Hodnoty sociálních pracovníků	21
PRAKTICKÁ ČÁST	24
4 Cíl výzkumu, hypotézy a metodika výzkumu	24
4.1 Cíl výzkumu a hypotézy	24
4.2 Metodika výzkumu	24
4.3 Výsledky sondy.....	25
4.3.1 Blok I. – Identita	25
4.3.2 Blok II. – Sociální práce	30
4.3.3 Blok III. – Demografické údaje	34
4.4 Verifikace hypotéz	37
5 Diskuse.....	39
Závěr	42
Seznam použitých zdrojů.....	44
Seznam tabulek	49
Seznam grafů	49
Přílohy.....	50
Abstrakt.....	57
Abstract.....	58

Úvod

To, kdo jsme, jak si uvědomujeme sami sebe, své okolí, vztah k sobě samému a okolnímu světu, je velice důležité. Každý z nás má svou identitu, která je jedinečná, ale může být i společná a proměnlivá. Existuje řada okolností, které mohou naší identitu ovlivňovat. Identita pracovníků v pomáhajících profesích a obzvláště pak sociálních pracovníků samotných, je každý den vystavována náročným situacím při řešení nelehkých životních situací klientů. Na identitu sociálních pracovníků mohou působit různé okolnosti, ať už prestiž profese sociální práce, která bývá označována za nízkou, či nedostačující, tak samotný fakt, že většina lidí, někdy dokonce i samotní sociální pracovníci nevědí, co by mohla sociální práce nabídnout zvláštního na rozdíl od jiných profesí.

To byl hlavní důvod výběru právě tohoto tématu mé bakalářské práce, protože zanedlouho budu i já kvalifikovaný sociální pracovník, a právě tyto problémy a okolnosti se mě budou také týkat. Téma mi přišlo zajímavé také proto, že celkově pojem identita sociálních pracovníků začíná být předmětem mnoha diskuzí, výzkumů, ale další stránky tématu zůstávají nejasné.

Cílem bakalářské práce bylo teoreticky pojednat o identitě a okolnostech, které mohou identitu sociálních pracovníků ovlivňovat a praktickým výzkumným šetřením zjistit, jak sociální pracovníci identitu vnímají a jaké okolnosti ji ovlivňují.

Teoretická část je rozčleněna do tří hlavních kapitol. První kapitola pojednává o osobě sociálního pracovníka, jeho kompetencích a rolích, které tvoří podstatnou část lidské identity.

Kapitola druhá se týká samotné identity, odborně popisuje co vlastně identita znamená, jak na ni pohlíží psychologie. Dále uvádí různé členění identity od individuální a sociální, která je velice důležitá pro další druhy identit jako je identita kolektivní, profesní a křesťanská. V neposlední řadě také popisuje dílčí druhy identity od Libora Musila.

Třetí, poslední kapitola, která uzavírá teoretickou část, se zabývá možnými okolnostmi, které mohou identitu sociálních pracovníků ovlivňovat. V této kapitole analyzuji nejasnosti kolem oboru sociální práce, možný vliv médií na sociální práci a samotný vliv hodnot a syndromu vyhoření na identitu sociálních pracovníků.

Praktická část je postavena na kvantitativním výzkumu, který byl realizován v oblasti Strakonicka. Pro sběr dat jsem si zvolila techniku dotazníku, který byl určen pro čtyři typy služeb sociální práce a to konkrétně terénní, ambulantní, pobytové a úřední. Z každého typu byly vybrány dvě organizace z oblasti Strakonicka. Výzkumný vzorek tvořilo celkem třicet pět sociálních pracovníků z osmi zařízení. Cílem provedeného výzkumu bylo tedy zjistit, jak sociální pracovníci pohlížejí na identitu, a jaké okolnosti jejich identitu mohou ovlivňovat a zda ji vůbec ovlivňují.

Práce vychází především z časopisu Sociální práce/Sociálna práca, který o identitě sociálních pracovníků a sociální práci často pojednává.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Kdo je sociální pracovník, osoba sociálního pracovníka

1.1 Vznik profese sociálního pracovníka

Nepříznivé sociální situace rodin, nebo blízkých komunit byly řešeny už v dávné historii. Nejtěžší nepříznivé situace charitativně řešily církevní instituce. Běžně člen společenství měl tak vedle jiných rolí (např. role pracovní) i roli „interního sociálního pracovníka“. Vývojem společnosti (v době urbanizace, industrializace, sociálního státu) se tato část externalizovala a stala se z ní samostatná profese – sociální pracovník. Samotná profese sociálního pracovníka vznikla jako odezva na nové nepříznivé sociální situace.¹

1.2 Osoba sociálního pracovníka

Sociální pracovník je charakterizován zejména jeho společenským úkolem přispívat ke zlepšení narušených sociálních vztahů v přirozeném prostředí, pomáhat člověku ke svobodnému životu, či učit jednotlivce správným životním postojům a chování. Osobu sociálního pracovníka bychom mohli označit za pojivo lidské společnosti.² Po schválení zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění by měl mít sociální pracovník vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání.³ Dle tohoto zákona musí být sociální pracovník také způsobilý k právním úkonům, bezúhonný a zdravotně způsobilý.⁴

¹ Srov. HANUŠ, P. Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný, s. 5.

² Srov. tamtéž, s. 5.

³ Srov. tamtéž, s. 6.

⁴ Srov. Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění k 1. 7. 2010.

Bajer a Tokárová charakterizují sociálního pracovníka jako profesionála, který je osobnostně vyrovnaný, altruisticky založený a vysokoškolsky vzdělaný v oboru sociální práce, nebo v jiném humanitním oboru. Tento pracovník je sociálně a psychologicky kompetentní k tomu, aby klientovi dokázal pomoci při řešení situací každodenního života, v kterých si člověk v krizi neví rady, a proto hledá pomoc.⁵ Havrdová dodává, že sociální pracovník by měl také projevat určitou míru empatie vůči klientům, orientovat se v zákonech a nařízeních a měl by být přínosem jak pro klienta, tak pro organizaci, ve které pracuje.⁶

Sociální pracovník se pohybuje v široké škále pracovních aktivit, které zahrnují sociálně-správní činnosti, sociální diagnostiku, sociálně-právní poradenství, prevenci a ochranu. Dále také sociální intervenci, koncepcie, supervize, sociální management, výzkum v sociální práci, vědeckou činnost, vzdělávání a další vzdělávání sociálních pracovníků. Sociální pracovník je odborník, který nabízí pomoc. Je žádoucí, aby dokázal ovládat široké spektrum dovedností.⁷ Vykonává sociální agendy (řešení sociálně právních problémů nebo hmotné nouze v zařízeních sociální péče), analytickou, metodickou a koncepční činnost v oblasti sociální, dále depistážní činnost, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby, poskytování krizové pomoci a sociální rehabilitaci.⁸

1.1.1 Kompetence sociálního pracovníka

Havrdová označuje za kompetence sociálního pracovníka znalosti a dovednosti, které by měl mít člověk pro výkon tohoto povolání osvojené.⁹

Oldřich Matoušek zmiňuje ve své knize výčet kompetencí dle Zastrowa: sociální pracovník by měl uplatňovat dovednost kritického myšlení v pracovním kontextu, rozumět odlišným formám a způsobům utlačování (znát strategie, jimiž se dá dosahovat sociální a ekonomické spravedlnosti), pracovat v souladu s etickými principy sociální

⁵ Srov. BAJER, P., TOKÁROVÁ, A. „Široka verejnost' stále vníma sociálnych pracovníkov...“, s. 13.

⁶ Srov. HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce*.

⁷ Srov. GULOVÁ, L. *Sociální práce Pro pedagogické obory*, s. 35.

⁸ Srov. ŠVEŘEPA, M. *Sociální pracovník a pracovník v sociálních službách*. [online].

⁹ Srov. HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce*.

práce, znát současnou podobu sociální práce, její historii a významná témata. Sociální pracovník má být schopen profesionálně využívat vlastní osobnost a rozumět interakci mezi jednotlivcem a sociálními systémy různých úrovní. Při práci s cílovými skupinami všech úrovní by měl sociální pracovník dokázat komunikovat s kolegy, veřejností, různými typy klientů a analyzovat vliv sociální politiky na život klientů, na organizace poskytující sociální služby a sociální pracovníky.¹⁰ Podle Havrdové jsou kompetence projevem profesionální role sociálního pracovníka.¹¹ S týmem spolupracovníků zkonstruovala soustavu šesti základních kompetencí sociálního pracovníka: „*Jde o schopnost rozvíjet účinnou komunikaci, orientovat se a plánovat postup, podporovat klienta a pomáhat mu k soběstačnosti, zasahovat a poskytovat služby, přispívat k práci organizace, a odborně růst.*“¹²

1.1.2 Role

Role se opírají o normy našeho chování, které se odvíjí od sociální pozice, ve které se nacházíme (stanovují, kde, kdy a co máme konat).¹³ Giddens definuje role obecně takto: „*Role jsou sociálně definovaná očekávání, jimiž se osoba s určitým statusem nebo sociálním postavením řídí.*“¹⁴ V průběhu našeho života přijímáme a setkáváme se s řadou různých rolí, které souvisí se společností, ve které se nacházíme, s místem našeho působení a s činností, kterou vykonáváme. Role jsou různé, mohou být trvalé jako např. role matky, ale také časově a místně ohraničené např. instruktor.¹⁵ Sociální pracovníci vykonávají při své činnosti řadu rolí, jako jsou např. učitel adaptace, zprostředkovatel služeb, poradce nebo administrátor.¹⁶ Všechny role se navzájem prolínají a ovlivňují, je jen na jedinci, jak různé role přijme, a do jaké míry se s nimi ztotožní.¹⁷ Role tvoří podstatnou část lidské identity.¹⁸

¹⁰ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce.*

¹¹ Srov. HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce.*

¹² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 91.

¹³ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 190.

¹⁴ GIDDENS, A. *Sociologie*, s. 99.

¹⁵ Srov. GÉRINGOVÁ, J. *Pomáhající profese*, s. 35-37.

¹⁶ Srov. ŘEZNIČEK, I. *Metody sociální práce*, s. 57-56.

¹⁷ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie, přehled základních oborů*, s. 574 - 573.

¹⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do psychologie*, s. 194 - 195.

2 Identita

2.1 Identita z hlediska psychologie

Pojmem identita v každodenním i odborném jazyce rozumíme to, čím, nebo kým je osoba či společenství lidí. Je to vlastně odpověď na otázku, kdo jsem nebo čím jsem. Ve slovnících nacházíme původní význam slova, který říká, že identita znamená stejnost, totožnost osoby v čase a za všech okolností.¹⁹ Nakonečný také uvádí, že identita znamená totožnost.²⁰ Dle Vágnerové identita znamená specifičnost a individualitu člověka, samotné vědomí toho kdo jsem a jaký jsem. Je určena vědomím vlastního já, které je specifickým rysem osobnosti.²¹

V dnešní kultuře je identitou vyjadřováno více charakteristik osoby či společenství současně. Jsou to integrita, autenticita, realitní stejnost v čase, odlišnost od jiných, sebedefinování, definování s jinými nebo uvědomění si odlišnosti. U některých autorů se můžeme setkat i s tím, že termín identita je moderní formulací a vyjadřuje úctu, důstojnost, respekt, hrdost a čest.²² Identitu nelze snadno definovat. Při usilování o identitu se jedinec pokouší být sám sebou, dosáhnout sám sebe. Identitu můžeme vyjádřit slovy: dosáhnout souznění sám se sebou, žít v jednotě se sebou samým a být jedinečný. Hledání sebe sama, své vlastní identity je dlouhý proces, začínající v raném dětství.²³ Dle Nakonečného je nalezení identity, toho kdo jsem, výsledkem socializace.²⁴

„Henry Tajfel s jeho kolegy rozlišil personální identitu jako přesvědčení o svých dovednostech, schopnostech a vlastnostech jako jedince a sociální identitu definovanou jako aspekt sebepojmu jedince, odvozený od poznání svého členství v sociální skupině spolu s hodnotou a emocionálním významem spojeným s tímto členstvím.“²⁵

¹⁹ Srov. BAČOVÁ, V. Identita v sociální psychologii, s. 109.

²⁰ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*, s. 353.

²¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do psychologie*, s. 170.

²² Srov. BAČOVÁ, V. Identita v sociální psychologii, s. 110.

²³ Srov. KERN, H. a kol. *Přehled psychologie*, s. 183.

²⁴ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie, přehled základních oborů*, s. 220.

²⁵ BAČOVÁ, V. Identita v sociální psychologii, s. 117.

E. Goffman rozlišuje také dva druhy identity (sociální a personální). Sociální identita představuje jedinečnou roli (např. starosta, otec...), personální znamená jedinečnost psychickou (osobitost), ta nemusí být v souladu s rolí individuální (člověk ji vnitřně odmítá a pouze ji hraje).²⁶

2.2 Identita

Identita je slovo, které pochází z latinského „identitas“, znamená stejné, to samé a má dva základní významy a to podobnost a rozdílnost (díky rozdílnosti vymezujeme podobnost).²⁷ Identita osobnosti je dána charakteristickými hodnotami, které mají svou strukturu, funkci a formu. Tyto hodnoty jsou organizovány ztotožňováním se, neboli identifikací. Vědomí lidské identity je mnohorozměrné (vytváří celkovou strukturu osobnosti). Identita není jednoznačně daná a definitivní, je formována kulturním, politickým a historickým vývojem společnosti. To, že není identita jednoznačně daná, souvisí s tím, že vzniká jako odpověď na otázky, které si člověk klade sám. Lidská identita je společná i jedinečná.²⁸

I podle Müllera je lidská identita velmi mnohvrstevnatý a kontextuální psychologický a sociální fenomén. Podstatný je okamžik a druh lidské činnosti, od kterých se odvíjí právě dominující faktor identity. V kontextu se změnou činnosti a prostředí může dojít ke změnám forem identity, i ke změnám jejich obsahu.²⁹ Müller dodává, že identita je pouto, které dává dohromady jednotlivce a společnost. Samotné formování identity je proces interaktivní, který se odehrává mezi jedincem a jeho prostředím.³⁰ Tento proces neustále probíhá, formuje se.³¹ Proces formování identity a identitu samou si vždy nemusíme uvědomovat.³²

²⁶ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie, přehled základních oborů*, s. 221.

²⁷ Srov. JENKINS, R. *Social Identity*, s. 16.

²⁸ Srov. ROUBAL, O. *Když se řekne identita*. [online].

²⁹ Srov. MÜLLER, K. B. *Evropa a občanská společnost, projekt evropské identity*, s. 93.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 94.

³¹ Srov. JENKINS, R. *Social Identity*.

³² Srov. MUSIL, L., RŮŽIČKOVÁ, D. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu?, s. 80.

2.2.1 Individuální a sociální identita

Charakteristickým znakem individuální identity je to, že se střetávají jedinečné vlastnosti jedince a skupin, se kterými se identifikuje.³³ Individuální identita je rovina vnitřní zkušenosti individua, kdy ví, s čím souhlasí, či ne, nebo co chce, ale nedokáže popsat způsob, jakým to ví.³⁴ Individuální identita sociálních pracovníků není však ještě pevně utvořena.³⁵ Sociální identita je pak dílem individuální identity, kdy jedinec chápe sám sebe, jako člena skupiny, ke které se vztahuje.³⁶ Se svou vztažnou skupinou se definuje a hodnotí. Lidé náleží i k několika skupinám, a právě s jakým počtem skupin se ztotožňují, tolik mají sociálních identit. Právě sociální identity dávají člověku poznat, kdo vlastně on sám je, jaký by měl být, jak by měl vystupovat a jednat.³⁷ Obě tyto identity jsou úzce propojené a individuum je může prožívat dokonce i najednou. Týkají se sebe-pojetí jedince. Vždy záleží na osobnosti jedince, jak vnímá sám sebe a na místě ve společnosti, ke kterému se vztahuje.³⁸

2.2.2 Kolektivní identita

Kolektivní identita je sebepojetí jedince, které úzce souvisí s přáním skupiny lidí podílet se na společném cíli, vytvářet něco dohromady.³⁹ Jedná se vlastně o pocit sounáležitosti s určitým lidským společenstvím.⁴⁰

Kolektivní identita však u sociálních pracovníků není pevně vybudována.⁴¹ Otázkou je, zda vůbec sociální pracovníci prožívají potřebu tuto identitu zformovat. Je opravdu individuální, jak jednotliví sociální pracovníci tuto potřebu mohou prožívat a vnímat. Někteří mohou být lhostejní k tomu dát se dohromady a naopak mohou pociťovat různorodost oboru sociální práce jako žádoucí. Jiní však mohou pociťovat různorodost identity oboru jako silně nežádoucí, a snažit se o nalezení něčeho

³³ Srov. JENKINS, R. *Social Identity*.

³⁴ Srov. LAAN, VAN DER, G. *Otázky legitimace sociální práce: pomoc není zboží*.

³⁵ Srov. FALTISOVÁ, T. *Náplň práce a profesní identita sociálního pracovníka*. [online].

³⁶ Srov. MUSIL, L., RŮŽIČKOVÁ, D. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu?

³⁷ Srov. VOJTÍŠKOVÁ, K. *Sociální kategorizace a sociální identita*. [online].

³⁸ Srov. SPENCER, S., TAYLOR, G. *Social Identities: Multidisciplinary Approaches*.

³⁹ Srov. MUSIL, L., RŮŽIČKOVÁ, D. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu?

⁴⁰ Srov. SVĚCHOTOVÁ, S. *Osobní identita a společenská realita*. [online].

⁴¹ Srov. FALTISOVÁ, T. *Náplň práce a profesní identita sociálního pracovníka*. [online].

společného, jako je vybudování kolektivní identity. Je také možné, že někteří sociální pracovníci pociťují potřebu sjednocení oboru (nalezení kolektivní identity), ale nechutí tomu tak učinit, je silnější.⁴²

V roce 2009 byl proveden výzkum, při němž bylo dotazováno třináct pomáhajících pracovníků. Část výzkumu byla soustředěna na to, jak sociální pracovníci prožívají rozdílnosti identit. Velká část pracovníků mluvila o opravdu širokém obsahu sociální práce. Dále bylo zdůrazňováno, že pracovníky velmi ovlivňuje, v jaké oblasti sociální práce pracují. Zároveň bylo zjištěno i to, že pracovníci se od sebe liší zejména tím, jakou mají motivaci pro výkon této profese. Mezi dotazovanými byla nalezena shoda, že vzdělání je velice důležité, a také to, že rozmanitost sociální práce umožňuje široké uplatnění. Dotazovaní se zmiňovali o tom, jak je prospěšné pro klienta, když se mohou s kolegy při práci doplňovat. Zároveň zde byla připomenuta různorodost sociální práce, to jak spolu jednotlivé organizace nemohou najít společnou cestu komunikace, a také to, že na této cestě vládne chaos a nejasnost náplně práce, která vyplývá z různorodosti. Z této části výzkumu vyplynulo, že sociální pracovníci pociťují různorodost, ale zároveň ji berou jako samozřejmost. Další části výzkumu byly zaměřeny na dílčí a latentní identitu a na možnosti podpory utváření kolektivní identity.⁴³

2.2.3 Profesní identita

Profese je nemyslitelnou součástí lidského bytí. Profesní identita je ovlivněna rolami, které zastává jedinec v organizaci. Profesní identita jedince se stále přetváří a vyvíjí, není jednoduše dána. Člověk ji může dosáhnout jen tehdy, přijme-li závazek, když se vnitřně zaváže k plnění jejích nároků.⁴⁴ To, jak člověk získává svou profesní identitu lze chápat jako proces, kdy se jedinec ztotožňuje s podstatnými znaky profese.⁴⁵ Za pomoci této identity pracovník dokáže vnímat, kým je vlastně ve své profesní roli.⁴⁶

⁴² Srov. MUSIL, L., RŮŽIČKOVÁ, D. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu?

⁴³ Srov. tamtéž

⁴⁴ Srov. KLENOVSKÝ, L. Identita profese jakožto identita profesionálů. [online].

⁴⁵ Srov. ZITA, J. „Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity...“

⁴⁶ Srov. BANKS, S. *Ethics, Accountability and the Social Professions*.

2.2.4 Křesťanská identita

Křesťanská identita se skládá ze tří částí, a to z obrazu křesťanství, kde je základním rysem to, že východiskem křesťanství je hlavně osoba Ježíše Krista, Boží stvoření. Dále z obrazu církve, kde chápeme samotnou církev jako dějinný útvar (vychází z božího popudu předat lidem sebe samého). A v neposlední řadě obrazu samotného křesťana, každé jednotlivé osobnosti. Osobnost křesťanského já je však něčím jiná, a to tím, že toto já je spojeno s Kristem. Křesťanskou identitu je možné chápat jako proces vnitřního sjednocení s Bohem. Tato identita je silná, její komplexnost zahrnuje obraz křesťanství, církve a každého křesťana.⁴⁷

U věřících sociálních pracovníků je právě víra nejdůležitější hodnotou, která přispívá k utváření identity. Pracovníci, kteří přistupují k činnosti s křesťanským přístupem, dodržují mravní principy související s Desaterem, pociťují podporu v náboženských zásadách a jejich práce může být přínosnější. Součástí jejich života jsou každodenní rituály, jako je např. modlitba, která pomáhá v situacích nejistoty, či v různých konfliktech a dokáže udržet pracovníky u povinností. Samotná víra posiluje pracovníky v osobním sblížení s klienty. Nábožensky orientovaní pracovníci upřednostňují a uplatňují přístup založený na nezištné péči a altruistické lásce a to i těm, kteří stojí mimo církev. Právě tyto pracovníci pomáhají naplňovat cíle charitativních organizací. Zde se uskutečňuje okamžik propojení náboženství a sociální práce. Sociální pracovníci, kteří provádí svou činnost v duchu víry, posilují svou vlastní osobnost, jsou užiteční svým bližním, a podílí se tak nemalým dílem na utvoření křesťanské identity.⁴⁸

Má-li být však identita křesťanství uchována, je zapotřebí pečovat o křesťanství uvnitř živého společenství s Bohem. Pečovat o víru, která je uchována a předávána v podobě nauky evangelia, o Boží lásku, sdílenou a předávanou v církvi, a v neposlední řadě o naději, kterou je třeba mít pro všechny lidi světa.⁴⁹

⁴⁷ Srov. BROŽ, P. Síla křesťanské identity. [online].

⁴⁸ Srov. MIŠOVIČ, J. Čím se vyznačuje identita nábožensky zaměřených pracovníků charity? [online].

⁴⁹ Srov. BROŽ, P. Síla křesťanské identity. [online].

2.2.5 Typologie Libora Musila

Musil rozlišuje čtyři typy (pojetí) sociální práce, sociálního pracovníka a to administrativní, profesionální, filantropické a aktivistické.⁵⁰

Administrativní pojetí nám předkládá obraz sociálního pracovníka jako úředníka. Tento sociální pracovník nejčastěji pracuje dle sociálních zákonů a jím příslušných předpisů, na jejichž základě vyřizuje různé žádosti a rozhodnutí předem určeným postupem. Sociální pracovník spravuje vlastní agendu a disponuje znalostí příslušné legislativy. Samozřejmě je schopný zvládat osobní kontakt s klienty, kteří nemusejí vystupovat právě vyhovujícím způsobem chování.⁵¹ Administrativnímu pojetí většinou stačí středoškolské vzdělání, někdy i vyšší odborné, popřípadě další vzdělání v zákoně stanoveném rozsahu. Nevýhodou tohoto typu je, že pracovník řeší stále jednotlivý problém a může dojít k přehlížení dalších potíží klienta, naopak výhodou tohoto typu je rychlé poskytnutí praktické rady, pomoci.⁵²

Profesionální pojetí představuje sociálního pracovníka, který je specialista. Dokáže celkově posoudit různé individuální okolnosti, které mohou jak jedinci, tak skupině zabraňovat v interakci s jejich sociálním prostředím. Sociální pracovník spolupracuje s dalšími pomáhajícími profesemi.⁵³ Tento typ vyžaduje vysokoškolské, či alespoň vyšší odborné vzdělání v oboru sociální práce. Nevýhoda se zde ukazuje v tom, že vzdělaný pracovník se snaží co nejlépe a maximálně řešit problémy, avšak některé potíže lze zvládat jednodušeji. Výhodou je, že se řeší veškeré problémy, které se vzájemně podmiňují.⁵⁴

⁵⁰ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“, s. 66.

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 66.

⁵² Srov. tamtéž, s. 67.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 66.

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 67.

Ve filantropickém pojetí je pro sociálního pracovníka považován za základní nástroj pomoci spontánní lidský vztah s klientem, kde sociální pracovník vystupuje samozřejmě vnímavě a empaticky. Nejde zde o to, že sociální pracovník je specialista, ani o to, že je úředník. Je především člověk, který poskytuje potřebnému pomoc, porozumění a nechává se vést svým vlastním úsudkem a osobními prožitky.⁵⁵ Za hlavní kvalifikaci sociálního pracovníka je ve filantropickém typu považován altruismus a samotná vůle využít kteroukoliv kvalifikaci při uskutečňování altruistických hodnot. Nevýhodu filantropa můžeme vidět v tom, že empatie může zúžit pozornost při řešení problému, ke kterému má pracovník osobní vztah, na druhou stranu je však právě silná empatie výhodou ve vztahu sociálního pracovníka a jeho klienta.⁵⁶

Poslední, aktivistické pojetí představuje sociálního pracovníka, který se cítí být jakýmsi bojovníkem, a to za práva znevýhodněných. Sociální pracovník je bojovníkem za práva svých klientů a chce se aktivně zasazovat o to, aby prosadil jejich zájmy. Nevýhoda je spojená s tím, že sociální pracovník pro svou bojovnost může přehlížet běžné problémy klienta, zároveň je však velikou výhodou, že právě ona bojovnost pracovníka může dospět k efektivnímu vyřešení problému díky jeho angažovanosti.⁵⁷

Dle Musila zadavatelé sociální práce v ČR vycházejí při formulování zakázky pro sociální pracovníky z filantropického, nebo administrativního pojetí. To, že formulují zakázku nejednoznačně, jim dává možnost kontrolovat podmínky výkonu práce. Musil se domnívá, že zadavatelům tento přístup poskytuje zejména dvě věci. Ukládat sociálním pracovníkům jak, komu, a co mají poskytovat, bez jakékoliv diskuse s nimi. A to, že zároveň se zadavatelům dostává tímto způsobem možnost udržovat sociální pracovníky ve mzdových kategoriích, jež jsou obecně dány pro poskytovatele služeb s kvalifikací středních škol, i nižších a úředníky.⁵⁸

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 68.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 67.

⁵⁷ Srov. MUSIL, L., RŮŽIČKOVÁ, D. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu?, s. 81.

⁵⁸ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“, s. 68 – 69.

3 Různé okolnosti

3.1 Nejasnosti oboru sociální práce, jeho identity

S oborem sociální práce jsou spojovány odlišné představy, co vlastně sociální práce je a jaké možnosti lidem naskýtá. V dnešní době představuje sociální práce širokou škálu nabídek pomoci a služeb. V této široké nabídce se však sociální práce ztrácí. Jen málo lidí ví, co zvláštního a jiného, než ostatní profese, by jim mohli sociální pracovníci nabídnout. Bohužel se tato skutečnost netýká jen klientů, zaměstnavatelů sociálních pracovníků, zákonodárců či politiků, ale i samotných sociálních pracovníků.⁵⁹

K nejasnosti sociální práce, její identity také přispívá názor, že sociální práce není považována za plnou profesi, bývá často definována jako semiprofese. K tomu v nemalé části přispívá také to, že patří k ženským zaměstnáním, u nichž se předpokládá, že pro péči o druhé není potřeba mít speciální znalosti, či dovednosti. Proto má také sociální práce nižší prestiž ve společnosti.⁶⁰ Zároveň je sociální práce často běžně substituována za sociální služby, které jsou v kompetenci sociálních pracovníků různých oborů, kteří mají odlišnou úroveň kvalifikace. Mezi ně patří např. psychologové, lékaři, manažeři volného času a jiní.⁶¹

Dalším problémem nejasnosti sociální práce je její častá záměna za administraci služeb a dávek financovaných či dotovaných státem, které mají pomoci občanům v nepříznivé situaci i přesto, že byla sociální práce zákonem vyhlášena jako odborná pomoc.⁶² Samotní sociální pracovníci podotýkají, že celkově má sociální práce nízkou prestiž také proto, jakou představu si o ní vytváří společnost. Tato představa je zjednodušená a často spojená se zkušenostmi s úřady, kde jsou pracovníci

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 60.

⁶⁰ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 40 – 41.

⁶¹ Srov. MUSIL, L. „Stanovisko Vědecké rady MPSV pro...“ [online].

⁶² Srov. tamtéž

nedostatečně zaměřeni na klienty.⁶³ Jde vlastně o to, že veřejnost stále vnímá sociální pracovníky jen jako úředníky.⁶⁴ Velký vliv na veřejné mínění mají také mediální případy. Např. při odebrání dětí z rodin, kdy sociálním pracovnícům připadá spíše role „zlé čarodějnice“, kdežto jiná sociální pracovníce, například Fondu ohrožených dětí je označována za „hodnou světici“, přičemž vykonává také sociální práci.⁶⁵

Nejasnosti kolem oboru sociální práce, jeho identity, jsou spojené také s tím, že mnoho pracovníků, kteří vykonávají sociální práci, nemají jasné představy o své roli, identitě a to může být také častým důvodem jejich pochybení.⁶⁶ Celkově se sociální pracovníci řadí mezi profese, které nerady vypovídají sami o sobě.⁶⁷ Sociální práce je vlastně taková nenápadná, tichá profese.⁶⁸ K jejímu vývoji, vyjasňování identity sociální práce, značně přispělo založení a vznik profesních asociací, vytvoření minimálního standardu vzdělávání v sociální práci, rozvoj metod a teorií sociální práce a vznik etického kodexu. Žádná z těchto oblastí však není zdárně dovedena do konce a na všech je co zlepšovat.⁶⁹

3.2 Vliv médií na vnímání sociální práce, pracovníků

Masová média mají vliv na celkové vnímání společenského dění. Mohou přimět sociální instituce ke změně jednání, jsou schopna formovat veřejné mínění, informují a vzdělávají veřejnost. Celkově tak zasahují ať už přímo, či nepřímo do mnoha oblastí, ve kterých se sociální pracovníci pohybují. Proto by měli sociální pracovníci dbát na to, že jsou média vlivnou součástí společnosti.⁷⁰

Často sama média vybírají, o čem budou informovat a tím určují, co je důležité. Média přisuzují lidem, sociálním skupinám „nálepky“, prostřednictvím nichž je veřejnost posuzuje a vnímá. Při sledování důležitosti informací hraje u médií

⁶³ Srov. MUSIL, L., RŮŽIČKOVÁ, D. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu?, s. 85 – 86.

⁶⁴ Srov. BAJER, P., TOKÁROVÁ, A. „Široka veřejnost stále vnímá sociálních pracovníků...“, s. 15.

⁶⁵ Srov. JANEBOVÁ, R., MUSIL, L. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníc, s. 50.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 51.

⁶⁷ Srov. ZITA, J. „Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity...“, s. 83.

⁶⁸ Srov. ZITA, J. „Binární imaginace sociální práce. Sociální práce jako „tichá“ profese...“.

⁶⁹ Srov. JANEBOVÁ, R., MUSIL, L. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníc, s. 60.

⁷⁰ Srov. SVEŘEPA, M. Sociální práce a média, s. 111 - 119.

významnou roli časové ohraničení, kdy je událost s jasným koncem hodnotnější než ta, u níž je těžké jej určit. Proto činnost sociálního pracovníka, která je dlouhodobá, je pro média málo zajímavá. Velký vliv má také jednoduchost události, proto média častěji referují o selhání sociálních pracovníků, jelikož popsat úspěchy pracovníka je pro ně značně těžší. Nelze také opomenout možnost dalšího vývoje, která je také důležitá (slibuje další vývoj, gradaci, rozuzlení), proto jsou např. případy týraných dětí často více medializované.⁷¹

Součástí médií je také odborný tisk, který má dvě hlavní funkce, a to informovat celkově veřejnost o dění v profesi, vytvářet její obraz a reflektovat práci odborníků, udělovat jim zpětnou vazbu. Odborný tisk slouží jako prostředek k diskuzi o sporných otázkách, pomáhá vyjasňovat úlohy sociální práce a také rozvíjet pozitivní postupy a příklady praxe. Profesní, odborný tisk, který je kvalitní, může dovést obraz sociální práce k lepšímu a celkově posílit a posilovat identifikaci pracovníků s oborem.⁷²

V roce 2003 se uskutečnil výzkum, který měl za cíl poukázat na obraz sociální práce ve vybraných tištěných médiích. Výzkum byl zaměřen na tři tištěné deníky, a to konkrétně Mladou frontu Dnes, Právo a Lidové noviny. Výzkum se soustředil na domácí zpravodajství a komentáře vybraných deníků vydaných v září, říjnu a listopadu.⁷³

Mladá fronta Dnes vydala za sledované období čtyřicet pět článků, které se vztahovaly k sociální práci. Nejvíce článků se týkalo sociálně právní ochrany dětí. Ty materiály, které byly zaměřeny na události, do kterých byli sociální pracovníci či pracovníce zapojeni jako účastníci nebo ty události, ke kterým se vyjadřovali pracovníci jako odborníci, byly hodnoceny neutrálně nebo dokonce i mírně pozitivně. Texty, které byly věnovány přímo úloze sociální práce, se již nevyjadřovaly neutrálně, či pozitivně, ale spíše až zcela negativně. V článcích se sice hovořilo o sociálních pracovnících a sociální práci, ale tato označení se vyskytovala jen v minimu článků.

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 111 – 119.

⁷² Srov. tamtéž, s. 111 – 119.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 111 – 119.

Sociální pracovníky musíme hledat většinou v jiných pojmech jako je např. streetworker, pracovnice péče o dítě, aj.

Dvacet dva článků spojených se sociální prací v domácím zpravodajství a komentářích, vytiskl deník Právo. Ze tří sledovaných tiskovin se tento deník sociální prací zabývá nejvíce. Názorová stránka deníku Právo poskytuje tématům sociální práce velký prostor. Pracovnice a pracovníci různých neziskových organizací se na této stránce vyjadřují k jevům či událostem, které souvisí s jejich činností, ale pro sociální práci vyznívají právě tyto komentáře negativně (dokonce více záporně než u ostatních deníků). Základní obsah zpráv deníku Právo tvoří stejně jako v jiných novinách určité události, jako je např. domácí násilí aj., k nimž se připojuje souvislost se sociální prací. Články, které se věnovaly hlavně sociální práci, obsahovaly spíše negativní informace o jejím fungování.

Lidové noviny vydaly po sledovanou dobu patnáct článků, které souvisely se sociální prací. Pro Lidové noviny je typické, že ve svých textech často používají označení sociální pracovník či sociální pracovnice, což je v ostatních denících spíše výjimkou. Jen Lidové noviny ze tří sledovaných deníků se věnovaly primárně tomu, co sociální práce dělá a zároveň přinesly také více pozitivně laděných materiálů o sociální práci.⁷⁴

Nevlídny veřejný obraz sociální práce, a také konkurence v sociálních službách, která stále narůstá, vyžadují od poskytovatelů služeb, aby začali využívat činnosti v rámci vztahů s veřejností. Celkově by měla sociální práce brát v úvahu úlohu médií v moderní společnosti a využít je k budování veřejného obrazu profese. Zde spatřuje Svehra hlavní nedostatek soudobé sociální práce, v tom, že vlastně není schopna seznámit veřejnost se svými přístupy a postoji k aktuálním tématům.⁷⁵

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 111 – 119.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 111 – 119.

3.3 Syndrom vyhoření a jeho dopad na identitu

Syndrom vyhoření se vyskytuje u pomáhajících profesí. Jde o soubor příznaků, které vznikají v důsledku nezvládnutého pracovního stresu. Tento syndrom vyhoření je vždy výsledkem interakce mezi pracovníkem a jeho vlastními očekáváními a podmínkami k práci stanovenými organizací, ve které pracuje. Sociální práce přináší pracovníkům nepřetržitý kontakt s různými skupinami lidí (klientů) a více než u jiných profesí je právě sociální pracovník angažován ve své činnosti svou osobností. K syndromu vyhoření přispívá i náročnost práce. Mezi nejsložitější práce patří např. práce s klienty nedobrovolnými, nedostatečně motivovanými, umírajícími, těžce postiženými a agresivními.⁷⁶

Syndrom vyhoření se projevuje celkovým vyčerpáním, jak emočním, do kterého můžeme zařadit např. bezmoc, sklíčenost, pocity strachu, prázdnoty, tak i fyzickým, které představuje nedostatek energie, bolesti hlavy, poruchy spánku aj. Dalšími projevy jsou odcizení, které představuje negativní postoj k životu, práci, klientům, sobě samému a pokles výkonnosti, který se projevuje např. v pocitu selhání, ztráty motivace.⁷⁷

K prevenci syndromu vyhoření patří zejména kvalitní příprava na profesi, jasná definice poslání organizace, profesionální role pracovníka, průběžná supervize, různé konference, spolupráce s ostatními pracovníky a další.⁷⁸

3.4 Hodnoty sociálních pracovníků

Hodnoty představují základní postoje člověka ke všem oblastem života, a to k lidem, situacím, činnostem a předmětům. Tyto základní postoje jsou nepřetržitě projektovány do všech aktivit, pocitů a myšlenek člověka.⁷⁹ Vytváření hodnot je u každého jedince dlouhodobým procesem. Tento proces je nejintenzivnější v raném věku. To, jak člověk své hodnoty poznává, mu dává představu o jeho základních

⁷⁶ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 55 – 58.

⁷⁷ Srov. STOCK, CH. *Syndrom vyhoření a jak jej zvládnout*.

⁷⁸ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 55 – 58.

⁷⁹ Srov. FRANČE, V. *Psychologie hodnot*. [online].

orientacích na svět kolem něj. Hodnoty člověka jsou důležité jak pro vnímání sebe sama, tak pro vnímání každého jedince. Naše hodnoty jsou z jedné strany zvnitřňovány, tak jak se k nám dostávají prostřednictvím výchovy ze strany různých sociálních skupin a institucí a zároveň je sami utváříme v souladu s naším poznáním a cítěním.⁸⁰ Hodnoty jsou vlastně v našich myslích propojeny sítí přesvědčení. Jsou propojeny jak s ostatními hodnotami, tak s jinými složkami jako jsou např. naše schopnosti, chování, okolní svět, který nás obklopuje a především i naše identita.⁸¹

Lidé si mnoho svých hodnot často ani neuvědomují. Velmi často se stává, že jedinec si uvědomí danou skutečnost, která je pro něj důležitá až v okamžiku, kdy už pomine, ale do té doby ji vnímá jako samozřejmost.⁸² Hodnoty jsou však důležitým pilířem každého člověka i společnosti. Vytvářejí rámec, který dává člověku jistotu a klid.⁸³ Klasifikace hodnot je spojena s potřebami člověka, které se v průběhu života mění a vyvíjí.⁸⁴ Existují např. hodnoty morální, jako je čestnost, spravedlivost a věrnost, náboženské hodnoty, které představuje úcta k Bohu, láska k bližnímu, nebo např. osobní hodnoty jakož jsou přátelství, smysl pro povinnost, statečnost, osobní disciplína aj.⁸⁵

Naše osobní hodnoty si přirozeně a pečlivě volíme sami. Člověk své osobní hodnoty rozvíjí a utváří v souladu se svým osobním směřováním.⁸⁶ Osobní hodnoty rozhodují o tom, jak budeme spokojeni. Také samozřejmě rozhodují o našem pocitu naplnění, naší sebejistotě a hodnotě, kterou máme sami před sebou samým. Má-li člověk ve svých osobních hodnotách pořádek (ví, jaké hodnoty rozhodují o jeho spokojenosti, zná pořadí jejich důležitosti a rozhoduje se podle svých vlastních hodnot), má ze sebe dobrý pocit, a zvyšuje se tak jeho hodnota, jak vnímá sám sebe.⁸⁷

Hodnoty v sociální práci jsou důležité, jak pro obor, tak pro samotné pracovníky. Určují celkově povahu sociální práce a zároveň povahu vztahu mezi klientem

⁸⁰ Srov. SURYNEK, A. *Hodnota práce a kvalita života*. [online].

⁸¹ Srov. DOLEŽAL, P., MÁCHAL, P., LACKO, B., a kol. *Projektový management podle IPMA*, s. 405.

⁸² Srov. tamtéž, s. 405.

⁸³ Srov. NÜRNBERGER, E. *Jak získat vnitřní klid a rovnováhu*, s. 55 – 56.

⁸⁴ Srov. GULOVÁ, L., *Sociální práce pro pedagogické obory*.

⁸⁵ Srov. NÜRNBERGER, E. *Jak získat vnitřní klid a rovnováhu*, s. 55 – 56.

⁸⁶ Srov. DOLEŽAL, P., MÁCHAL, P., LACKO, B., a kol. „*Projektový management...*“, s. 406 – 407.

⁸⁷ Srov. ČEPELKA, J. *Když znáte své osobní hodnoty*. [online].

a sociálním pracovníkem, jejich kolegy i širší společností.⁸⁸

Hodnoty sociálních pracovníků jako profesní skupiny jsou obsaženy v Etickém kodexu sociálních pracovníků ČR.⁸⁹ Etický kodex sociálních pracovníků vznikl v roce 1995, a jeho obsah tvoří etické zásady, etické problémové okruhy, pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi, zaměstnavateli, kolegům, povolání a odbornosti a samozřejmě ke společnosti. Všechny části obsahu jsou v kodexu pečlivě rozepsány.⁹⁰ Znalost hodnot a etického kodexu napomáhá sociálním pracovníkům k identifikaci s oborem.⁹¹

⁸⁸ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 33.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 33.

⁹⁰ Srov. Etický kodex sociálních pracovníků České Republiky, s. 27 – 30.

⁹¹ Srov. *Role sociálního pracovníka a způsoby přístupu k praxi*. [online].

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Cíl výzkumu, hypotézy a metodika výzkumu

4.1 Cíl výzkumu a hypotézy

Teoretická část posloužila jako východisko výzkumu, vytvořila oporu pro formulování cíle a hypotéz uskutečněného průzkumu.

Hlavním cílem realizované výzkumné sondy je zjistit, jak sociální pracovníci pohlíží na identitu a jaké okolnosti jejich identitu mohou ovlivňovat a zda ji vůbec ovlivňují.

Pro výzkum byly stanoveny tyto hypotézy:

H1 : Předpokládám, že více jak polovina sociálních pracovníků bude považovat sociální identitu za důležitou.

H2 : Předpokládám, že více jak polovina sociálních pracovníků bude kolektivní identitu považovat za důležitou pro obor sociální práce.

H3 : Předpokládám, že více jak polovina sociálních pracovníků bude považovat prestiž sociální práce ve společnosti za nízkou.

H4 : Předpokládám, že více jak polovina sociálních pracovníků bude souhlasit s tím, že média mají vliv na prestiž sociální práce.

4.2 Metodika výzkumu

Projekt šetření k praktické části bakalářské práce má charakter kvantitativního výzkumu. Výzkum byl realizován v oblasti Strakonicka.

Zvolená technika sběru dat je založena na použití dotazníku skládajícího

se z dvaceti tří otázek. Dotazník je sestaven z jedné otázky otevřené, sedmnácti uzavřených a pěti polouzavřených. Tematicky se orientuje na čtyři typy služeb sociální práce, a to konkrétně terénní, ambulantní, pobytové a úřední. Z každého typu byly vybrány dvě organizace z oblasti Strakonicka, z toho v úředním typu sociální odbor zahrnoval tři typy služeb (zařízení). Jednalo se o oddělení sociální péče a pomoci ve Strakonících a Blatné a oddělení sociálně právní ochrany dětí ve Strakonících.

Výzkumný vzorek tvořilo celkem třicet pět sociálních pracovníků z osmi zařízení. Dotazníky jsem sama rozdávala i vybírala zpět, tím byla zajištěna 100% návratnost.

4.3 Výsledky sondy

V následujících třech blocích jsou vyhodnoceny všechny otázky dotazníku, které vyplňovala cílová skupina sociálních pracovníků.

4.3.1 Blok I. – Identita

Blok týkající se identity přináší pohledy na toto téma. Úvodní otázka zjišťovala, zda ztotožnění se s profesí ovlivňuje výsledek práce.

Tabulka č. 1 : *Myslíte si, že profesní identita, ztotožnění se s profesí je důležitá pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka?*

Ano	Pro kvalitní poskytování služby	4
	Odvíjí se od ní vztah ke klientům	10
	Díky ztotožnění se s profesí má práce smysl	11
Ne		2
Nevím		8

Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce měli respondenti možnost volby odpovědí ano, ne, nevím. Ti, kteří

kladně odpověděli, měli za úkol vypsát, proč je podle nich profesní identita důležitá pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka. Více než dvě třetiny pracovníků toho využily. Jejich názory byly rozčleněny do tří kategorií. Nejčastější odpověď, proč je profesní identita důležitá, byla, že díky ztotožnění se s profesí má práce smysl. Nejméně respondentů si myslí, že profesní identita není důležitá pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka.

Další otázka upřesňovala představu o identitě.

Tabulka č. 2 : *Má podle Vás částečná, či chybějící profesní identita, ztotožnění se s profesí nějaký dopad na sociálního pracovníka?*

Ano	Pozitivní	0
	Negativní	29
Ne		0
Nevím		6

Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce měli respondenti opět možnost kladné, záporné a neurčité odpovědi. Pokud uvedli odpověď ano, měli za úkol vyznačit, zda částečná či chybějící profesní identita má na sociálního pracovníka dopad negativní nebo pozitivní. Nejvíce respondentů si myslí, že částečná, či chybějící profesní identita má negativní dopad na sociálního pracovníka.

Dále jsem zjišťovala vazbu hodnot a profesní identity

Tabulka č. 3 : *Myslíte si, že Vaše osobní hodnoty mají vliv na Vaši profesní identitu?*

Ano	Pozitivní	6
	Velký, ovlivňují způsob práce	7
	Posilují v otázkách etiky	3
	Pomáhají k ztotožnění s profesní identitou	3
	Ovlivňují zodpovědné jednání v profesním životě	3
Ne		1
Nevím		12

Zdroj: vlastní výzkum

Rovněž v této otázce měli respondenti volit kladnou, zápornou nebo neurčitou odpověď. Pokud kladně odpověděli, měli vypsát, jaký mají vliv jejich osobní hodnoty na profesní identitu. Nejčastější odpovědí bylo, že vliv osobních hodnot na profesní identitu je veliký a ovlivňuje způsob práce sociálních pracovníků.

Budování kolektivní identity zjišťovala následující otázka.

Tabulka č. 4 : *Pocítujete lhostejnost k tomu dát se s ostatními pracovníky dohromady, vybudovat kolektivní identitu?*

Rozhodně ano	0
Spíše ano	6
Spíše ne	8
Rozhodně ne	19
Nevím	2

Zdroj: vlastní výzkum

Více než tři čtvrtiny respondentů odpověděly, že nepocítují lhostejnost k tomu dát se s ostatními pracovníky dohromady, vybudovat kolektivní identitu.

Význam kolektivní identity pro sociální práci přibližuje následující graf.

Graf č. 1 : Považujete, nebo nepovažujete za důležitou kolektivní identitu pro obor sociální práce?

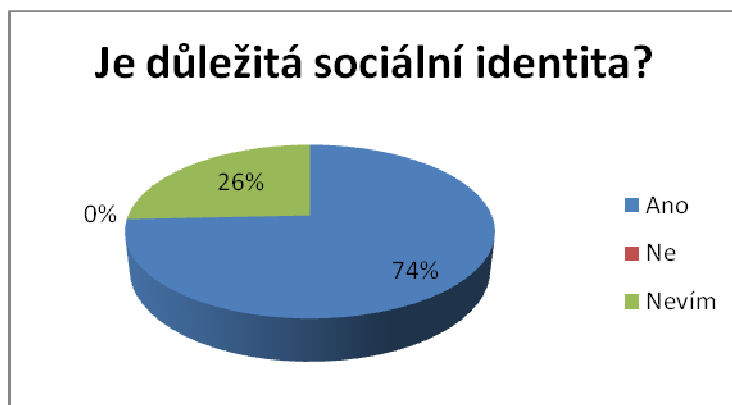

Zdroj: vlastní výzkum

Převážná většina respondentů považuje kolektivní identitu za důležitou pro obor sociální práce.

Význam příslušnosti ke skupině ilustrují odpovědi v grafu.

Graf č. 2 : Je podle Vás důležité, že chápeme sebe sami jako člena skupiny, ke které patříme?

Zdroj: vlastní výzkum

Cílem této otázky bylo zjistit, zda je podle respondentů důležité, že chápeme sebe

sami jako člena skupiny, ke které patříme, čímž jsem se jich vlastně ptala, zda považují sociální identitu jedince za důležitou, jelikož sociální identita znamená, že chápeme sebe sami jako člena skupiny, ke které patříme. Tři čtvrtiny sociálních pracovníků uvedly, že sociální identita je důležitá.

Podrobnější představu o vlastnostech sociálních pracovníků přinesly další odpovědi.

Tabulka č. 5 : *Jaké jsou podle Vás typické charakteristiky sociálního pracovníka ve Vaší organizaci?*

Administrátor	Spravování vlastní agendy, poskytnutí praktické rady, pomoci	8
Profesionál	Práce specialisty, posuzování individuálních okolností situace klienta	15
Filantrop	Vnímavost, empatie, zohlednění úsudku a prožitků situace klienta	11
Aktivista	Boj za práva svých klientů, prosazování nejlepšího zájmu klienta	1

Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce jsem se ptala respondentů na typické charakteristiky sociálního pracovníka v organizaci, ve které pracují. Charakteristiky byly vyabstrahované ze čtyř typů dílčích identit typologie Libora Musila, a to konkrétně typu administrátora, profesionála, filantropa a aktivisty. Nejvíce sociálních pracovníků se ztotožnilo s typem profesionála, nejméně s typem aktivisty.

Vliv náboženské orientace na sociální práci zjišťovala další otázka.

Tabulka č. 6 : *Myslíte si, že práce sociálních pracovníků s křesťanským přístupem může být přínosnější než nevěřících?*

Ano	Obohacuje o duchovní zkušenosti	4
Ne		13
Nevím		18

Zdroj: vlastní výzkum

V poslední otázce bloku I. měli respondenti na výběr odpovědi ano, ne, nevím. Pokud odpověděli ano, měli uvést, v čem může být přínosnější práce sociálních

pracovníků s křesťanským přístupem. Čtyři respondenti uvedli, že může být přínosnější v tom, že je obohacena a obohacuje o duchovní zkušenosti. Více než polovina dotázaných zmínila, že neví, zda může být práce sociálních pracovníků s křesťanským přístupem přínosnější.

4.3.2 Blok II. – Sociální práce

Respondenti se postupně vyjadřovali k některým stránkám sociální práce.

Tabulka č. 7 : *Jakou má podle Vás sociální práce prestiž ve společnosti?*

Vysokou		1
Střední		10
Nízkou	Lidé si nedovedou představit, co práce sociálních pracovníků obnáší	7
	Sociální práce je nedostatečně finančně a slovně ohodnocena	3
	Lidé si ji představují sociální pracovníci spíše v roli „zlé čarodějnice“, která bere děti z rodin	4
	Společnost nebere sociální práci jako plnohodnotnou profesi	7
	Sociální pracovníci nejsou veřejností uznáváni jako odborníci	3

Zdroj: vlastní výzkum

Cílem této otázky bylo zjistit, jakou má podle sociálních pracovníků sociální práce prestiž ve společnosti. Na výběr měli z odpovědí vysokou prestiž, střední a nízkou. Pokud uvedli nízkou prestiž, měli za úkol napsat, z jakého důvodu tak smýšlí. Více než dvě třetiny sociálních pracovníků uvedly, že sociální práce ve společnosti má prestiž nízkou. Nejčtenější důvody byly dva. První spočíval v tom, že si lidé nedovedou představit, co práce sociálních pracovníků obnáší a druhý zahrnoval myšlenku, že společnost nebere sociální práci jako plnohodnotnou profesi.

Názory na dopad práce žen v oblasti sociální práce na její prestiž přibližuje graf.

Graf č. 3 : *Myslíte si, že zaměstnávání žen v oblasti sociální práce má vliv na prestiž sociální práce?*

Zdroj: vlastní výzkum

Téměř polovina respondentů uvedla, že zaměstnávání žen v oblasti sociální práce nemá vliv na prestiž sociální práce.

Zvláštnost sociální práce ve srovnávání s dalšími pomáhajícími profesemi zjišťovala další otázka.

Tabulka č. 8 : *Víte, co zvláštního, jiného může sociální práce na rozdíl od ostatních profesí nabídnout?*

Ano	Propojení odbornosti s lidskostí	5
	Celostní pohled na člověka (bio-psycho-socio-spirituální bytost)	5
	Empatii a porozumění	4
	Individuální přístup, možnost pracovat s klientem do hloubky	5
Ne		3
Nevím		13

Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce měli respondenti na výběr z odpovědí ano, ne, nevím. Pokud uvedli ano, měli za úkol vypsát, co podle nich jiného může sociální práce na rozdíl

od ostatních profesí nabídnout. Z odpovědí více než poloviny respondentů vzešly čtyři argumenty, co jiného může sociální práce nabídnout, které byly vyrovnané.

Pohled sociálních pracovníků na informovanost veřejnosti o sociální práci přináší následující graf.

Graf č. 4 : *Ví podle Vás, Vašich zkušeností naše veřejnost co by jim mohla sociální práce od ostatních profesí nabídnout zvláštního?*

Zdroj: vlastní výzkum

Žádný ze sociálních pracovníků nevedl, že naše veřejnost ví, co by jim mohla sociální práce od ostatních profesí nabídnout zvláštního. Téměř dvě třetiny uvedly naopak zápornou odpověď.

O vnímání sociální práce veřejností vypovídaly další odpovědi.

Tabulka č. 9 : *Setkal/a jste se někdy se záměnou sociální práce za pouhé poskytnutí dávek a administraci?*

Velmi často	7
Často	17
Občas	9
Vůbec	2

Zdroj: vlastní výzkum

Více než dvě třetiny respondentů se často setkávají se záměnou sociální práce za pouhé poskytnutí dávek a administraci.

Hodnocení kvality informací médií o sociální práci naznačují další odpovědi.

Tabulka č. 10 : *Jak podle Vás referují média o sociální práci?*

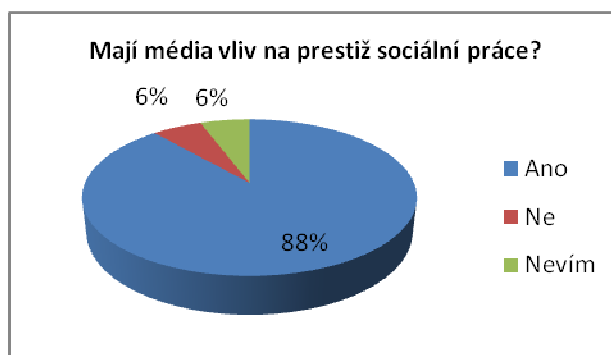
Příliš nereferují	6
Podávají neobjektivní, zkreslené informace	16
Negativně	7
Neprofesionálně, jde jim jen o senzaci	14
Jako o profesi, která je jen o sociálních dávkách	2

Zdroj: vlastní výzkum

Tato otázka byla z dotazníkového šetření jediná otevřená. Sociální pracovníci měli vypsát, jak dle jejich názoru referují média o sociální práci. Z názorů poloviny pracovníků vyplynulo, že informace jsou neobjektivní, zkreslené a negativní. Téměř třetina zdůraznila neprofesionalitu.

O vlivu médií na prestiž sociální práce vypovídají další názory.

Graf č. 5 : *Mají podle Vás média vliv na prestiž sociální práce?*

Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce více než čtyři pětiny pracovníků razantně odpověděly, že média mají vliv na prestiž sociální práce.

Názory na aktivitu organizací se vztahem k sociální práci přinesla další otázka.

Tabulka č. 11 : *Myslíte si, že by měly organizace zabývající se sociální prací využít média k budování veřejného obrazu profese?*

Rozhodně ano	14
Spíše ano	15
Spíše ne	1
Rozhodně ne	0
Nevím	5

Zdroj: vlastní výzkum

Více než čtyři pětiny sociálních pracovníků souhlasí s tím, že organizace zabývající se sociální prací by měly využít média k budování veřejného obrazu profese.

4.3.3 Blok III. – Demografické údaje

První z tabulek dokumentuje pohlaví respondentů.

Tabulka č. 12 : *Pohlaví*

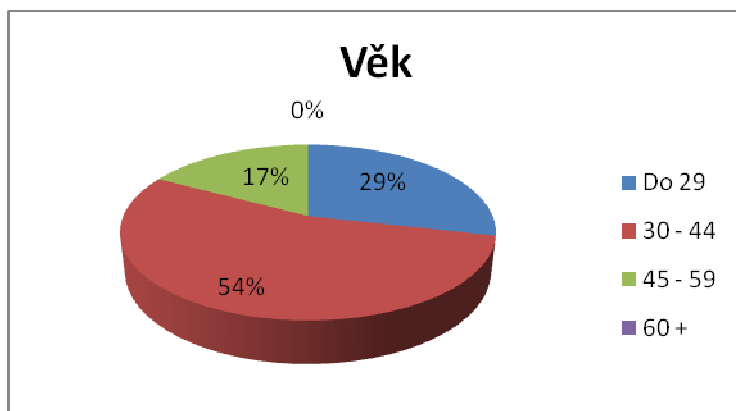
Pohlaví	Počet
Muž	4
Žena	31
Celkem	35

Zdroj: vlastní výzkum

Mezi respondenty byla přibližně desetina mužů.

Věkové složení respondentů ilustruje graf.

Graf č. 6 : *Věk*

Zdroj: vlastní výzkum

V souboru byli sociální pracovníci nejvíce zastoupeni věkovou skupinou v rozmezí 30 – 44 let.

Stupeň dosaženého vzdělání byl následující.

Graf č. 7 : *Dosažené vzdělání*

Zdroj: vlastní výzkum

Téměř tři pětiny respondentů z cílové skupiny sociálních pracovníků měly vysokoškolské vzdělání.

Typ zařízení, v němž respondenti pracují, přiblížila tabulka.

Tabulka č. 13 : *V jakém typu zařízení pracujete?*

Typ zařízení	Počet
Azylový dům pro rodiny	5
MěÚ - Sociální odbor	15
Domov pro seniory	2
Nizkoprahové zařízení	4
Kontaktní centrum pro drogově závislé	6
Občanské sdružení zaměřené na osoby s duševním onemocněním	3

Zdroj: vlastní výzkum

Dvě pětiny sociálních pracovníků pracovaly na sociálním odboru.

Charakteristiku klientů naznačuje další tabulka.

Tabulka č. 14 : *S jakou cílovou skupinou pracujete?*

Cílová skupina	Počet
Senioři	8
Ohrožené děti	12
Uživatelé drog	17
Duševně nemocní	18
Sociálně znevýhodnění	15
Muži, ženy, rodiny s dětmi	20
Děti a mládež zažívající nepříznivé životní situace	15
Jiná	0

Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce měli respondenti na výběr ze sedmi cílových skupin, popřípadě mohli uvést jinou cílovou skupinu, než nabízené skupiny. Jelikož sociální práce je velmi rozmanitá profese, většina sociálních pracovníků uvedla více cílových skupin, se kterými pracuje. Nejčetnější skupinou byli muži, ženy a rodiny s dětmi.

4.4 Verifikace hypotéz

K hypotéze č. 1, jež zněla: „Předpokládám, že více jak polovina sociálních pracovníků bude považovat sociální identitu za důležitou.“ se vztahovala otázka: „*Je podle Vás důležité, že chápeme sebe sami jako člena skupiny, ke které patříme?*“ Z vyhodnocených dotazníků vyplývá, že 74 % sociálních pracovníků považuje sociální identitu za důležitou, tedy téměř tři čtvrtiny respondentů.

Hypotéza č. 1 se potvrdila.

K hypotéze č. 2, jež zněla: „Předpokládám, že více jak polovina sociálních pracovníků bude kolektivní identitu považovat za důležitou pro obor sociální práce.“ se vztahovala otázka: „*Považujete, nebo nepovažujete za důležitou kolektivní identitu pro obor sociální práce?*“ Z vyhodnocených dotazníků považuje 89 % sociálních pracovníků kolektivní identitu za důležitou pro obor sociální práce.

Hypotéza č. 2 se tedy také potvrdila.

K hypotéze č. 3, jež zněla: „Předpokládám, že více jak polovina sociálních pracovníků bude považovat prestiž sociální práce ve společnosti za nízkou.“ se vztahovala otázka: „*Jakou má podle Vás sociální práce prestiž ve společnosti?*“ Celkový počet respondentů tvořilo 35 sociálních pracovníků. Z vyhodnocených dotazníků více jak dvě třetiny sociálních pracovníků uvedly, že sociální práce má ve společnosti nízkou prestiž.

Hypotéza č. 3 se potvrdila.

K hypotéze č. 4, jež zněla: „Předpokládám, že více jak polovina sociálních pracovníků bude souhlasit s tím, že média mají vliv na prestiž sociální práce.“ se vztahovala otázka: „*Mají podle Vás média vliv na prestiž sociální práce?*“ Z vyhodnocených dotazníků odpovědělo 88 % sociálních pracovníků, že média mají vliv na prestiž sociální práce.

Poslední hypotéza č. 4 se také potvrdila.

5 Diskuse

Díky profesní identitě dokáže sociální pracovník vnímat, kým je ve své profesní roli.⁹² Výzkum ukázal, že sociální pracovníci považují profesní identitu za důležitou pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka. Zároveň výsledky naznačily, že částečná, či chybějící profesní identita může mít negativní dopad na sociálního pracovníka.

Kolektivní identita sociálních pracovníků není zatím pevně vybudována.⁹³ Z výzkumu však vyplynulo, že pro sociální pracovníky je kolektivní identita důležitá pro kvalitní výkon profese sociální práce. Někteří sociální pracovníci mohou být lhostejní k tomu dát se s ostatními pracovníky dohromady, vybudovat kolektivní identitu, jiní sociální pracovníci naopak ne.⁹⁴ Výzkum ukazuje, že sociální pracovníci ve své většině nejsou lhostejní k procesu budování kolektivní identity.

Sociální identita dává člověku poznat, kdo je, jaký by měl být, jak by měl vystupovat a jednat.⁹⁵ Výzkum ukazuje, že právě tato stránka identity je pro sociální pracovníky důležitá.

Libor Musil rozlišuje čtyři typologie dílčích identit, pojetí sociální práce (pracovníků) a to administrativní, profesionální, filantropické a aktivistické. Profesionální pojetí sociální práce nám představuje sociálního pracovníka jako specialistu. Pro typ sociálního pracovníka profesionála je stěžejní vysokoškolské, či alespoň vyšší odborné vzdělání.⁹⁶ Z vyhodnoceného výzkumu vyplynulo, že respondenti se identifikují právě s tímto typem sociálního pracovníka a zároveň největší část respondentů tvořili sociální pracovníci, kteří absolvovali vysokou, či vyšší odbornou školu.

Sociální pracovníci, kteří přistupují ke své činnosti s křesťanským přístupem,

⁹² Srov. BANKS, S. *Ethics, Accountability and the Social Professions*.

⁹³ Srov. FALTISOVÁ, T. *Náplň práce a profesní identita sociálního pracovníka*. [online].

⁹⁴ Srov. MUSIL, L., RŮŽIČKOVÁ, D. *Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu?*

⁹⁵ Srov. VOJTÍŠKOVÁ, K. *Sociální kategorizace a sociální identita*. [online].

⁹⁶ Srov. MUSIL, L. *Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“*, s. 66 – 67.

pocitují podporu v náboženských zásadách, dodržují mravní principy, které souvisí s Desaterem a jejich práce tak může být přínosnější.⁹⁷ S tím souhlasí však jen malá část sociálních pracovníků. Ve svém výzkumu jsem se setkala spíše s opačným názorem či neznalostí.

V dnešní době představuje sociální práce širokou škálu nabídek pomoci a služeb, s tím jsou spojené odlišné představy, co vlastně sociální práce je a jaké možnosti nám nabízí. Jen málo lidí ví, co by jim sociální práce mohla nabídnout zvláštního na rozdíl od jiných profesí. Tento problém se však týká i sociálních pracovníků.⁹⁸ Samotní sociální pracovníci ve výzkumu potvrdili, že naše veřejnost opravdu neví, co zvláštního by jí mohla sociální práce na rozdíl od ostatních profesí nabídnout. Naopak se přikláněli k tomu, že oni sami vědí, co zvláštního od jiných profesí může sociální práce nabídnout.

Nejasnosti kolem sociální práce a její identity ovlivňuje také názor, že sociální práce není ve společnosti považována za plnohodnotnou profesi. Někteří autoři spojují nižší prestiž sociální práce ve společnosti s výrazným zaměstnáváním žen v rámci oboru.⁹⁹ Toto tvrzení se ale ve výzkumu nepotvrdilo.

K nejasnosti sociální práce však také přispívá její častá záměna za administraci služeb a dávek financovaných státem.¹⁰⁰ Výzkum ukázal, že sociální pracovníci si opravdu myslí, že sociální práce má nízkou prestiž ve společnosti a nejčastější důvod proč tak smýšlí, je ten, že není ve společnosti považována za plnohodnotnou profesi. Z výzkumu také vyplynulo, že setkávání sociálních pracovníků se záměnou sociální práce za pouhé poskytnutí dávek či administraci je časté.

Média mají vliv na celkové vnímání společenského dění a ať už přímo či nepřímo, zasahují do mnoha oblastí, ve kterých se sociální pracovníci pohybují. Média často referují o selháních sociálních pracovníků, protože jednoduchost události je pro ně důležitá a popsat úspěchy pracovníka je pro ně značně těžší, zároveň média využívají informace, které mohou mít další vývoj (slibují gradaci, rozuzlení), proto jsou

⁹⁷ Srov. MIŠOVIČ, J. Čím se vyznačuje identita nábožensky zaměřených pracovníků charity? [online].

⁹⁸ Srov. MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“, s. 60.

⁹⁹ Srov. MATOUŠEK, O. a kol., *Metody a řízení sociální práce*, s. 40 – 41.

¹⁰⁰ Srov. MUSIL, L. „Stanovisko Vědecké rady MPSV pro...“ [online].

např. případy týraných dětí více medializované. Nevlídný veřejný obraz sociální práce vyžaduje, aby poskytovatelé služeb začali využívat činnosti v rámci vztahu s veřejností. Celkově by měla sociální práce využít média k budování veřejného obrazu profese.¹⁰¹ Výzkum ukázal, že sociální pracovníci souhlasí s tím, že média mají vliv na prestiž sociální práce, a také to, že média podávají o sociální práci neobjektivní, zkreslené informace. To je jeden z důvodů, proč by měly organizace zabývající se sociální prací využít média k budování veřejného obrazu profese.

¹⁰¹ Srov. SVEŘEPA, M. Sociální práce a média, s. 111 - 120.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo teoreticky pojednat o identitě a okolnostech, které mohou identitu sociálních pracovníků ovlivňovat a praktickým výzkumným šetřením zjistit, jak sociální pracovníci identitu vnímají a jaké okolnosti ji ovlivňují.

Teoretická část přiblížila osobnost sociálního pracovníka, jeho kompetence a role, které tvoří podstatnou část lidské identity. Dále práce rozebírá, co vlastně identita znamená, popisuje její členění a druhy. V neposlední řadě práce pojednává o různých faktorech, které mohou identitu sociálních pracovníků ovlivňovat. Okolnosti, kterými se práce zabývá, jsou spojeny s celkovou nejasností oboru sociální práce, možným vlivem médií na sociální práci (sociální pracovníky) a samotným vlivem hodnot a syndromu vyhoření na identitu sociálních pracovníků.

Praktická část bakalářské práce postavena na kvantitativním výzkumu, který byl realizován v oblasti Strakonicka, si kladla za cíl zjistit, jak sociální pracovníci pohlížejí na identitu a jaké okolnosti jejich identitu mohou ovlivňovat a zda ji vůbec ovlivňují.

Výsledky naznačují, že identita je pro sociální pracovníky významná. Poukázaly na to, že profesní identita je důležitá pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka a zároveň na to, že pokud tuto identitu nemáme, nebo je jen částečná, má většinou negativní dopad na sociálního pracovníka. Bylo také zjištěno, že osobní hodnoty mají podle sociálních pracovníků vliv na profesní identitu a ovlivňují způsob práce, s čímž naprosto souhlasím. Praktická část také odhalila, jak sociální pracovníci pohlížejí na kolektivní identitu, že je pro ně důležitá a k jejímu budování nejsou lhostejní. Dozvěděla jsem se, že sociální pracovníci se shodují v názoru, že naše veřejnost neví, co by jí mohla sociální práce nabídnout navíc od ostatních profesí, což může ovlivňovat nejen identitu oboru sociální práce, ale i identitu sociálních pracovníků samotných. Dále bylo zjištěno, že sociální pracovníci souhlasí s tím, že prestiž sociální práce ve společnosti je nízká, a to hlavně z důvodu, jak na ni pohlíží společnost, která si nedovede představit, co obnáší a nebere ji za plnohodnotnou profesi. Rovněž tento výsledek opravdu může ovlivňovat identitu sociálních pracovníků. V neposlední řadě

byl zjišťován vliv médií na sociální práci, kde bylo potvrzeno, že média ovlivňují prestiž sociální práce, hlavně tím, že o ní podávají zkreslené informace, což také musí působit na identitu sociální práce, sociálních pracovníků.

Cílem bakalářské práce nebylo přijít s něčím převratným, jen poukázat na velice zajímavé a v současné době častěji diskutované téma identity sociální práce a sociálních pracovníků a okolností, které ji mohou ovlivňovat.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

BAČOVÁ, V. Identita v sociální psychologii. In SLAMĚNÍK, I., VÝROST, J. (eds.), *Sociální psychologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

DOLEŽAL, P., MÁCHAL, P., LACKO, B., a kol. *Projektový management podle IPMA*. 2. aktual. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4275-5.

GÉRINGOVÁ, J. *Pomáhající profese*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-394-3.

GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

GULOVÁ, L. *Sociální práce Pro pedagogické obory*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1.

HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999. ISBN 80-9020-818-5.

KERN, H. a kol. *Přehled psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-425-5.

LAAN, VAN DER, G. *Otázky legitimity sociální práce: pomoc není zbožím*. Boskovice: Albert, 1998. ISBN 9788085834413.

MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

MÜLLER, K. B. *Evropa a občanská společnost, projekt evropské identity*. Praha: SLON, 2008. ISBN 978-80-86429-84-7.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2. přeprac. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 9788020016805.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie, přehled základních oborů*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8.

NÜRNBERGER E. *Jak získat vnitřní klid a rovnováhu*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3904-5.

ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1.

STOCK, CH. *Syndrom vyhoření a jak jej zvládnout*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3553-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do psychologie*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-421-7.

Periodika

BAJER, P., TOKÁROVÁ, A. Široka veřejnost stále vníma sociálních pracovníků jako úředníků. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1, ISSN 1213-6204.

Etický kodex sociálních pracovníků České Republiky. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2004, roč. 4, č. 4, ISSN 1213-6204.

HANUŠ, P. Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1, ISSN 1213-6204.

JANEBOVÁ, R., MUSIL, L. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníc. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2007, roč. 7, č. 1, ISSN 1213-6204.

MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 2, ISSN 1213-6204.

MUSIL, L., RŮŽIČKOVÁ, D. Hledají sociální pracovníci kolektivní identitu? *Sociální práce/Sociálna práca*, 2009, roč. 9, č. 3, ISSN 1213-6204.

SVEŘEPA, M. Sociální práce a média. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2005, roč. 5, č. 4, ISSN 1213-6204.

ZITA, J. Binární imaginace sociální práce. Sociální práce jako „tichá“ profese, nebo morfogenetická společenská instituce? *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 2, ISSN 1213-6204.

Sborníky

ZITA, J. Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (eds.). Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra sociální práce a sociální politiky, 2005. ISBN 80-86771-10-5.

Cizojazyčné zdroje

JENKINS, R. *Social Identity*. London: Routledge, 1996. ISBN 0-203-46-335-8.

BANKS, S. *Ethics, Accountability and the Social Professions*. New York: Palgrave Macmillan, 2004. ISBN 0333751663.

SPENCER, S., TAYLOR, G. *Social Identities: Multidisciplinary Approaches*. New York: Routledge, 2004. ISBN 0-415.35007-7.

Internetové zdroje

BROŽ, P. Síla křesťanské identity. *Katolický týdeník* [online]. 2009, č. 27 [cit. 2013-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.katyd.cz/clanky/sila-krestanske-identity.html>>.

ČEPELKA, J. *Když znáte své osobní hodnoty*. [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.cilevedome.cz/kdyz-znate-sve-osobni-hod>>.

FALTISOVÁ, T. *Náplň práce a profesní identita sociálního pracovníka*. [online]. [cit. 2013-12-30]. Dostupné na WWW: <http://www.apsscr.cz/socialnisluzby/images/obr/1357573362_minula-cisla-8-9-2010.pdf>.

FRANČE, V. *Psychologie hodnot*. [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://ografologii.blogspot.cz/2009/05/psychologie>>.

- KLENOVSKÝ, L. Identita profese jakožto identita profesionálů. In *Sborník z konference VII. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 1. až 2. října 2010* [online]. [cit. 2013-12-30]. Dostupné na WWW: <http://www.prohuman.sk/files/2010_sbornik_UHK_Rizika_socialni_prace.pdf>.
- MIŠOVIČ, J. Čím se vyznačuje identita nábožensky zaměřených pracovníků charity? *Caritas et veritas* [online]. 2013, roč. 3, č. 1 [cit. 2013-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://www.caritasetveritas.cz/index.php?action=op>>.
- MUSIL, L. Stanovisko Vědecké rady MPSV pro sociální práci k návrhu věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a samosprávné profesní organizaci sociálních pracovníků. [cit. 2014-02-12]. Dostupné na WWW: <http://www.socialniprace.cz/soubory/stanovisko_VR_>.
- PORTÁL, *Role sociálního pracovníka a způsoby přístupu k praxi*. [online]. [cit. 2014-02-24]. Dostupné na WWW: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2070>>.
- ROUBAL, O. *Když se řekne identita* [online]. [cit. 2013-12-28]. Dostupné na WWW: <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/115_Socioweb_15-16_2003.pdf>. ISSN 1214-1720.
- SURYNEK, A. *Hodnota práce a kvalita života*. [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné na WWW: <http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/hodnota_pra>.
- SVĚCHOTOVÁ, S. *Osobní identita a společenská realita - kolektivní identita v bezpečnostních sborech*. [online]. 2004, roč. 9, č. 4 [cit. 2013-12-30]. Dostupné na WWW: <<http://e-psycholog.eu/pdf/svechotova1.pdf>>.
- ŠVEŘEPA, M. *Sociální pracovník a pracovník v sociálních službách*. [online]. [cit. 2013-12-27]. Dostupné na WWW: <<http://socialnirevue.cz/item/socialni-pracovnik-a-pracovnik-v-socialnich-sluzbach>>. ISSN 1801-6790.

VOJTÍŠKOVÁ, K. *Sociální kategorizace a sociální identita*. [online]. [cit. 2013-12-30].

Dostupné na WWW:

<<http://www.socdistance.wz.cz/publikace/vojtiskova2007kategorizace.pdf>>.

Ostatní zdroje

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění k 1. 7. 2010.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 : Důležitost profesní identity pro kvalitní výkon profese	25
Tabulka č. 2 : Hodnocení nedostatku profesní identity	26
Tabulka č. 3 : Vliv osobních hodnot na profesní identitu	27
Tabulka č. 4 : Budování kolektivní identity	27
Tabulka č. 5 : Typické charakteristiky sociálního pracovníka v organizaci.....	29
Tabulka č. 6 : Přínos práce sociálních pracovníků s křesťanským přístupem	29
Tabulka č. 7 : Prestiž sociální práce ve společnosti.....	30
Tabulka č. 8 : Zvláštnost sociální práce ve srovnání s dalšími pomáhajícími profesemi	31
Tabulka č. 9 : Záměna sociální práce za pouhé poskytnutí dávek a administraci	32
Tabulka č. 10 : Pohled sociálních pracovníků na to, jak referují média o sociální práci	33
Tabulka č. 11 : Využití médií k budování veřejného obrazu profese	34
Tabulka č. 12 : Pohlaví	34
Tabulka č. 13 : Typ zařízení	36
Tabulka č. 14 : Cílová skupina	36

Seznam grafů

Graf č. 1 : Důležitost kolektivní identity pro obor sociální práce	28
Graf č. 2 : Důležitost sociální identity	28
Graf č. 3 : Zaměstnávání žen v oblasti sociální práce	31
Graf č. 4 : Informovanost veřejnosti o sociální práci	32
Graf č. 5 : Vliv médií na prestiž sociální práce	33
Graf č. 6 : Věk.....	35
Graf č. 7 : Dosažené vzdělání	35

Přílohy

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Jana Lhotáková a studuji obor Sociální a charitativní práce na Teologické fakultě Jihočeské univerzity. V současné době píši bakalářskou práci na téma K okolnostem ovlivňujícím identitu sociálních pracovníků. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku. Dotazník má anonymní formu a všechny zjištěné údaje budou využity pouze pro účely bakalářské práce. U každé otázky zakroužkujte vždy jen jednu odpověď. V případě otevřené otázky uveďte svůj názor.

1. Je podle Vás důležité, že chápeme sebe sami jako člena skupiny, ke které patříme?

Ano..... 1

Ne..... 2

Nevím..... 3

2. Myslíte si, že profesní identita, ztotožnění se s profesí je důležitá pro kvalitní výkon profese sociálního pracovníka?

Ano..... 1

Uveďte prosím proč

.....
.....

Ne..... 2

Nevím..... 3

3. Má podle Vás částečná, či chybějící profesní identita, ztotožnění se s profesí nějaký dopad na sociálního pracovníka?

Ano..... 1

Ne..... 2

Nevím..... 3

4. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli ano, jaký je podle Vás tento dopad?

Pozitivní..... 1

Negativní..... 2

5. Pociťujete lhostejnost k tomu dát se s ostatními pracovníky dohromady, vybudovat kolektivní identitu?

Rozhodně ano..... 1

Spíše ano..... 2

Spíše ne..... 3

Rozhodně ne..... 4

Nevím..... 5

6. Považujete, nebo nepovažujete za důležitou kolektivní identitu pro obor sociální práce?

Považuji za důležitou tuto identitu..... 1

Nepovažuji za důležitou tuto identitu..... 2

7. Jaké jsou podle Vás typické charakteristiky sociálního pracovníka ve Vaší organizaci?

Spravování vlastní agendy, poskytnutí praktické rady, pomoci..... 1

Práce specialisty, posuzování individuálních okolností situace klienta.. 2

Vnímavost, empatie, zohlednění úsudku a prožitků situace klienta..... 3

Boj za práva svých klientů, prosazování nejlepšího zájmu klienta..... 4

8. Jakou má podle Vás sociální práce prestiž ve společnosti?

Vysokou..... 1

Střední..... 2

Nízkou..... 3

Pokud uvedete nízkou prestiž, napište prosím proč

.....

9. Myslíte si, že zaměstnání žen v oblasti sociální práce má vliv na prestiž sociální práce?

Ano..... 1

Ne..... 2

Nevím..... 3

10. Víte, co zvláštního, jiného může sociální práce nabídnout od ostatních profesí?

Ano..... 1

Uveďte prosím co

.....

Ne..... 2

Nevím..... 3

11. Ví podle Vás, Vašich zkušeností naše veřejnost co by jim mohla sociální práce od ostatních profesí nabídnout zvláštního?

Ano..... 1

Ne..... 2

Nevím..... 3

12. Setkal/a jste se někdy se záměnou sociální práce za pouhé poskytnutí dávek a administraci?

- Velmi často..... 1
- Často..... 2
- Občas..... 3
- Vůbec..... 4

13. Mají podle Vás média vliv na prestiž sociální práce?

- Ano..... 1
- Ne..... 2
- Nevím..... 3

14. Jak podle Vás referují média o sociální práci?

.....
.....

15. Myslíte si, že by měly organizace zabývající se sociální prací využít média k budování veřejného obrazu profese?

- Rozhodně ano..... 1
- Spíše ano..... 2
- Spíše ne..... 3
- Rozhodně ne..... 4
- Nevím..... 5

16. Myslíte si, že Vaše osobní hodnoty mají vliv na Vaší profesní identitu?

Ano..... 1

Uveďte prosím jaký

.....
.....

Ne..... 2

Nevím..... 3

17. Myslíte si, že práce sociálních pracovníků s křesťanským přístupem může být přínosnější než nevěřících?

Ano..... 1

Uveďte prosím proč

.....
.....

Ne..... 2

Nevím..... 3

18. Pohlaví

Muž..... 1

Žena..... 2

19. Věk

Do 29..... 1

30 – 44..... 2

45 – 59..... 3

60+..... 4

20. Dosažené vzdělání

SOU.....	1
SŠ s maturitou.....	2
VOŠ.....	3
VŠ.....	4

21. V jakém typu zařízení pracujete?

Azylový dům pro rodiny.....	1
MěÚ - Sociální odbor.....	2
Domov pro seniory.....	3
Nízkoprahové zařízení.....	4
Kontaktní centrum pro drogově závislé	5
Občanské sdružení zaměřené na osoby s duševním onemocněním.....	6

22. S jakou cílovou skupinou pracujete?

Senioři.....	1
Ohrožené děti.....	2
Uživatelé drog.....	3
Duševně nemocní.....	4
Sociálně znevýhodnění.....	5
Muži, ženy, rodiny s dětmi.....	6
Děti a mládež zažívající nepříznivé životní situace....	7
Jiná:.....	8

23. Kde se nachází sídlo Vaší organizace?

Město..... 1

Obec..... 2

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku a za Váš čas.

Abstrakt

LHOTÁKOVÁ, J. *K okolnostem ovlivňujícím identitu sociálních pracovníků*. České Budějovice 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce RSDr. Ján Mišovič, CSc.

Klíčová slova: identita, identifikace, sociální pracovník, sociální práce, profese

Bakalářská práce se zabývá identitou a okolnostmi, které mohou identitu sociálních pracovníků ovlivňovat. Teoretická část charakterizuje osobu sociálního pracovníka, jeho kompetence a role. Dále pojednává o identitě a jejích dílčích aspektech a okolnostech, které mohou identitu sociálních pracovníků ovlivňovat. Zabývá se podrobněji zejména kolektivní, profesní a křesťanskou stránkou identity. Praktická část je postavena na výzkumném šetření, konkrétně na kvantitativním výzkumu, který je realizován v oblasti Strakonicka. Cílem provedeného výzkumu bylo zjistit, jak sociální pracovníci pohlíží na identitu, a jaké okolnosti jejich identitu mohou ovlivňovat a zda ji vůbec ovlivňují. Zjištěné názory do značné míry korespondují s teoretickými předpoklady.

Abstract

The circumstances affecting the identity of social workers

Key words: identity, identification, social worker, social work, profession

The Bachelor thesis deals with identity and circumstances that may affect the identity of social workers. The theoretical part describes a social worker's personality, his competences and roles. Furthermore, it professionally deals with identity and its sub-aspects and circumstances that may affect the identity of social workers. It deals particularly with collective profession and Christian aspect of identity in detail. The practical part is based on the scientific research, namely quantitative research, which is being implemented in the region of Strakonicko. The aim of the research was to investigate how social workers view the identity and the circumstances that may affect their identity and whether they ever affect it at all. Detected views largely correspond with the theoretical assumptions.